

УКРАЇНА

(19) **UA** (11) **116768** (13) **U**

(51) МПК (2017.01)

H01L 21/00

H01L 31/00

C30B 29/06 (2006.01)

МІНІСТЕРСТВО
ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ І ТОРГІВЛІ
УКРАЇНИ

(12) ОПИС ДО ПАТЕНТУ НА КОРИСНУ МОДЕЛЬ

(21) Номер заявки: u 2016 10841	(72) Винахідник(и): Хрипко Сергій Леонідович (UA), Кідалов Валерій Віталійович (UA), Дяденчук Альона Федорівна (UA)
(22) Дата подання заявки: 28.10.2016	
(24) Дата, з якої є чинними права на корисну модель: 12.06.2017	(73) Власник(и): БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, вул. Шмідта, 4, м. Бердянськ, Запорізька обл., 71100 (UA)
(46) Публікація відомостей про видачу патенту: 12.06.2017, Бюл.№ 11	

(54) СПОСІБ ОТРИМАННЯ СОНЯЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ НА МОНОКРИСТАЛІЧНОМУ КРЕМНІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ НАНОРОЗМІРНОГО ПОРУВАТОГО КРЕМНІЮ

(57) Реферат:

Спосіб отримання сонячних елементів включає використання поруватого кремнію як антивідбиттєвого покриття. При цьому порувату поверхню кремнію отримують шляхом електрохімічної обробки монокристалічних кремнієвих зразків у гальваностатичному режимі в електроліті з різними співвідношеннями $\text{HF}:\text{H}_2\text{O}:\text{C}_2\text{H}_5\text{OH}=2:1:1$.

UA 116768 U

Корисна модель належить до способів досліджень з використання поруватого кремнію як антивідбиттєвого покриття в сонячних елементах n^+p типу з тонким (300 нм) емітером.

Покращення антивідбиттєвих характеристик представлено в [В.Н. Голотюк. Мультикристаллический кремний в технологии фотоэлектрических преобразователей / В.Н. Голотюк, А.А. Мариненко, А.Н. Шмырева // Электроника и связь. - 2008. - 6 (47). - С. 15-23]. Розглянуті особливості виготовлення фотоелектричних перетворювачів на основі мультикристалічного кремнію, основні технологічні методи його отримання, способи оптимізації фізико-хімічних процесів (кислотне текстурування і плазмохімічне осадження нітриду кремнію) для досягнення високої ефективності перетворення сонячної енергії в електричну енергію на рівні 15,5 %.

Відомий спосіб вивчення впливу хімічно модифікованої поверхні монокристалічного кремнію [Мельниченко М.М. Вплив хімічно модифікованої поверхні монокристалічного кремнію на антивідбиваючі характеристики / Мельниченко М.М. // Вісник Київського університету Серія: фізико-математичні науки. - 2009. - 2]. Встановлено, що використання тонких шарів наноструктурованого кремнію (3-60 нм), сформованих методом хімічного травлення на підкладках монокристалічного кремнію, для сонячних елементів приводить до покращення антивідбиваючих характеристик.

Найближчим аналогом є застосування замість традиційних антивідбиваючих покриттів шарів поруватого кремнію [Menna P. Porous silicon in solar cells: a review and a description of its application as an AR coating / Menna P., Francia G.Di, Ferrara V. // Solar Energy Mater. & Solar Cells. - 1995. - 37 (1) - P. 13-24]. Автори огляду, присвяченого застосуванню поруватого кремнію як антивідбиваючого покриттєвого шару, зокрема переконливо продемонстрували, що шари поруватого кремнію, отримані ними хімічним травленням - приваблива альтернатива, що стосується відношення вартість-робочі параметри сонячних елементів (СЕ) на полікристалічному кремнії, у порівнянні з іншими підходами.

В основу корисної моделі поставлено задачу вдосконалення способу досліджень по використанню поруватого кремнію як антивідбиттєвого покриття в сонячних елементах n^+p типу з тонким (300 нм) емітером.

Для виготовлення сонячних елементів були використані пластини монокристалічного кремнію, вирощеного за методом Чохральського, леговані бором з питомим опором 0,2 Ом см, орієнтацією (100), товщиною 300 мкм, діаметром 75 мм. Хімічна обробка пластин виконувалась послідовно в перекисно-кислотній ($\text{HCl}:\text{H}_2\text{O}_2:\text{H}_2\text{O}=1:1:5$) та перекисно-аміачній ($\text{NH}_4\text{OH}:\text{H}_2\text{O}_2:\text{H}_2\text{O}=1:1:5$) сумішах. Потім пластини промивались в деіонізованій воді та сушилися в центрифугі, n^+ емітер створювався на фронтальній поверхні за допомогою одностадійної дифузії фосфору при температурі 850 °С в однозонній дифузійній системі СД.ОМ-3/100-002. Як дифузанти використовували POCl_3 . Товщина n^+ шару становила 0,3 мкм, а поверхневий опір - 20 Ом/кв. На тильній поверхні створювали p^+ шар за допомогою одностадійної дифузії бору (дифузанти BBr_3) при температурі 950 °С товщиною 1,0 мкм з поверхневим опором 55 Ом/кв. Далі, дифузійні структури розрізались на зразки з площею $3 \times 1,7 \text{ мм}^2$, оброблялись послідовно в сумішах $\text{H}_2\text{SO}_4:\text{H}_2\text{O}_2=1:1$ та $\text{HF}:\text{H}_2\text{O}=1:5$, а потім промивались в деіонізованій воді та сушилися в центрифугі.

В експериментах використовувались 48 % фтористоводнева кислота та 96 % спирт. Як катод було використано платиновий дріт діаметром 0,3 мм. Електрохімічне травлення поверхні кремнієвих зразків здійснювалось в гальваностатичному режимі в електроліті з різними співвідношеннями $\text{HF}:\text{H}_2\text{O}:\text{C}_2\text{H}_5\text{OH}=2:1:1$. Густина струму анодування становила 50 мА/см^2 , а тривалість анодування - від 3 до 14 с. Товщина шарів поруватого кремнію в експериментах становила від 25 до 130 нм.

Після анодування зразки обполіскували в деіонізованій воді, обдували в потоці гарячого азоту і зберігали в темряві. Частина зразків була використана для подальших досліджень структурних, фізичних та оптичних властивостей, а друга частина - для виготовлення сонячних елементів. Контактна сітка на фронтальній поверхні та суцільна плівка на тильній поверхні кремнієвого зразка створювались за методом магнетронного напылення алюмінієвої плівки товщиною 1 мкм за тиском $7 \cdot 10^{-5}$ Па на автоматизованому агрегаті безперервної дії Ораторія 2М з наступним відпалом при температурі 550 °С протягом 15 хвилин. Після напылення алюмінію виконувалась фотолітографія з використанням лінії "Лада-125".

Схематична структура кремнієвого сонячного елемента з шаром поруватого кремнію зображена на фіг. 1.

За даними гравіметрії та електронно-мікроскопічних спостережень поруватість поруватого кремнію становила близько 50 %. Зразки були розподілені на дві групи: перша група складалась

з сонячних елементів, які містили поруватий кремній; друга група з сонячних елементів без поруватого кремнію. В кожній групі кількість сонячних елементів складала 16 шт.

Результати вимірювання повного коефіцієнта відбиття (R), як функції довжини хвилі (λ), для сонячних елементів з різними товщинами шарів поруватого кремнію зображено на фіг. 2.

Можна спостерігати явне збільшення поглинальної здатності поруватого кремнію із зростанням його товщини, що прямо свідчить про можливість використання цього матеріалу в сонячних елементах. Шар поруватого кремнію товщиною 130 нм має більшу розсіювальну здатність, ніж шари меншої товщини. Цей ефект можна пояснити тим, що в даному випадку розміри мікрористалітів становлять не більше, ніж десята частка від довжини падаючої хвилі, а тому світло багато разів розсіюється на кристалітах всередині пор та майже повністю там захоплюється. При цьому збільшується відстань, яку долають промені світла в базі сонячного елемента.

На фіг. 3 наведені експериментальні залежності струму короткого замикання ($I_{\text{кз}}$) і напруги холостого ходу ($U_{\text{хх}}$) сонячних елементів з поруватим кремнієм товщиною 130 нм і поруватістю 50 % від температури. Температурний коефіцієнт напруги холостого ходу для сонячних елементів з поруватим кремнієм $dU_{\text{хх}}/dT$ дорівнює 2,5 мВ/град. Струм короткого замикання в сонячних елементах з поруватим кремнієм в температурних межах 20-100 °С зростає приблизно на 6 %.

Експериментальні вольт-амперні характеристики кремнієвих сонячних елементів з поруватим кремнієм товщиною 130 нм і поруватістю 50 % та без поруватого кремнію, виміряні на зразках з площею $3 \times 1,7 \text{ мм}^2$ при інтенсивності випромінювання 1000 Вт/м^2 і температурі 18 °С наведені на фіг. 4. Значення струму короткого замикання у сонячних елементах з поруватим кремнієм збільшилось приблизно на 15 %, в той час як напруга холостого ходу залишилась незмінною. На наш погляд, певне поліпшення параметрів можна пояснити збільшенням активної площини поверхні поруватого кремнію, яка зменшує втрати світла на межі повітря - кристал, та генерацією додаткових фотонів в поруватому кремнії внаслідок більшої ширини забороненої зони ніж у монокристалічному кремнії.

Перелік фігур креслення:

Фіг. 1. Схематична структура кремнієвого сонячного елемента з шаром поруватого кремнію.

Фіг. 2. Повний коефіцієнт відбиття, як функція довжин хвиль для полірованого кремнію (1) та шару поруватого кремнію з товщиною: 25 нм (2); 80 нм (3); 130 нм (4).

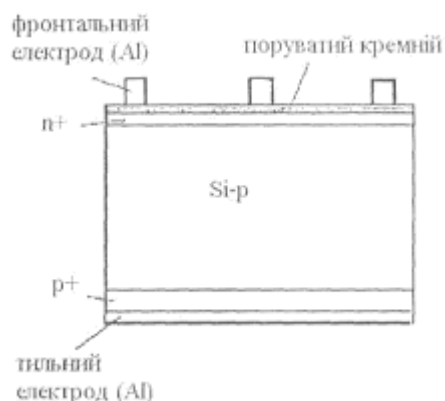
Фіг. 3. Залежність струму короткого замикання ($I_{\text{кз}}$) і напруги холостого ходу ($U_{\text{хх}}$) сонячних елементів з поруватим кремнієм від температури.

Фіг. 4. Вольт-амперні характеристики кремнієвих сонячних елементів з поруватим кремнієм та без поруватого кремнію.

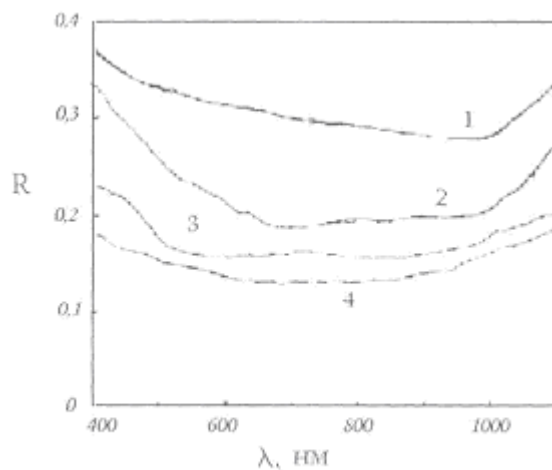
ФОРМУЛА КОРИСНОЇ МОДЕЛІ

1. Спосіб отримання сонячних елементів з використанням поруватого кремнію як антивідбиттєвого покриття, який **відрізняється** тим, що для отримання якісного покриття порувату поверхню кремнію отримують шляхом електрохімічної обробки монокристалічних кремнієвих зразків у гальваностатичному режимі в електроліті з різними співвідношеннями $\text{HF:H}_2\text{O:C}_2\text{H}_5\text{OH}=2:1:1$.

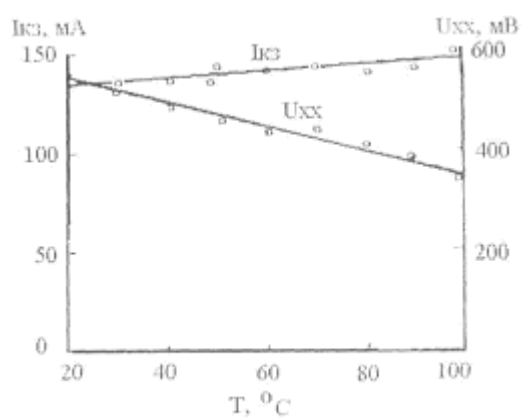
2. Спосіб за п. 1, який **відрізняється** тим, що товщину шарів поруватого кремнію в експериментах наближують до 130 нм.

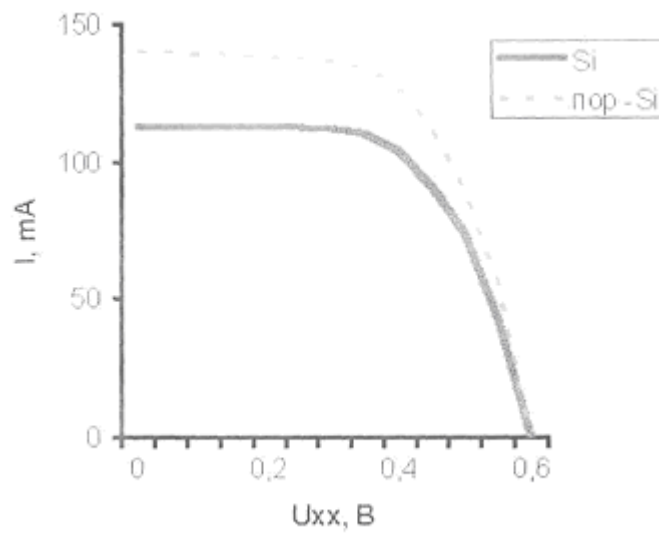
Фіг. 1

Фиг. 2

Фиг. 3

Фиг. 4

Комп'ютерна верстка О. Рябко

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, вул. М. Грушевського, 12/2, м. Київ, 01008, Україна

ДП "Український інститут інтелектуальної власності", вул. Глазунова, 1, м. Київ – 42, 01601